

Aikuiskasvatustutkimuksen kehittämisestä

Opetusministeriön kansliapäällikkö Jaakko Numminen on toistuvasti — ja aivan aiheellisesti — puuttunut viime aikoina puheissaan ja kirjoituksissaan kasvatustieteellisen tutkimuksen huolestuttavaan tilanteeseen. Hänen mukaansa kasvatustieteellinen tutkimus ei ole kohdistunut riittävässä määrin ajankohtaisiin ja tosiolevaisiin kasvatuksen ja koulutuksen ongelmiin. Hän toteaa myös että suurin puute on ammatti-, korkea- ja aikuiskoulutuksen tutkimuksesta ja että olennaista lisäystä ei ole nähtävissä.

Aikuiskasvatuksen osalta on todettava, että arvio pitää varmaan paikkansa ellei tutkimusresursseja voimakkaasti lisätä. Tarvetta tähän on selvästi olemassa. Kaikkiaan tiedämme, miten aikuiskasvatustoiminta on erityisesti kahden viimeisen vuosikymmenen aikana voimakkaasti laajentunut. Näin on tapahtunut sekä perinteisellä vapaan sivistystyön sektorilla että erityisesti uudemmalla, työelämän koulutuksen alueella. On selvää, että olemassa olevat resurssit eivät riitä tyydyttämään näiden molempien alueiden kehittämis- ja tutkimustarpeita.

Aikuiskoulutuskomitea esitti aikoinaan, että Tampereen yliopiston aikuiskasvatuksen laitoksesta tulisi kehittää alan tutkimuksen keskus ja että sitä tulisi ensin vahvistaa ja vasta sen jälkeen lähteä perustamaan alan virkoja myös muihin yliopistoihin ja korkeakouluihin. Asiaan tullaan luultavasti lähiaikoina palaamaan, kun kehittämistoiminnan toinen vaihe, johon alan tutkimuksen kehittäminen sisältyy, ensi vuoden aikana ilmeisesti käynnistyy. Keskuspaikan osalta komitean esitystä on tuskin syytä tarkistaa, onhan aikuiskasvatuksella Tampereen yliopistossa ja sen edeltäjässä Yhteiskunnallisessa Korkeakoulussa (ent. Kansalaiskorkeakoulu) jo pitkät, aina 1920-luvulle asti ulottuvat perinteet ja vakiintunut asema. Voidaan puhua jo alan tiedetraditiosta. Muilta osin komitean esitystä voitaisiin harkita uudelleen. Alan tutkimusresurssien jälkeijääneisyyden korjaamiseksi ei riitä, että aikuiskasvatuksen virkoja lisätään vain niissä yliopistoissa, joissa alan opetusta jo on, vaan olisi lähdeittävä mitä kiireimmin perustamaan aikuiskasvatuksen tutkimusvirkoja myös maamme muihin yliopistoihin ja korkeakouluihin.

Lähinnä tällöin tulisivat kysymykseen ne yliopistot ja korkeakoulut, joissa on joko kasvatustieteellinen tai yhteiskuntatieteellinen tiedekunta taikka molemmat. Näiden virkojen saaminen on tärkeää, jotta aikuiskasvatuksen alueellinen ja paikallinen kehittämistyö voitaisiin perustaa tutkimuksen antamalle tiedolle. Yliopistojen ohella toisena mahdollisuutena olisi tällaisten virkojen sijoittaminen lääninhallitusten kouluosastoille, mutta tässä on se vaara, että tutkimus rajautuisi pelkkään kapea-alaiseen koulutuspoliittiseen selvitystyöhön. Yliopistoihin ja korkeakouluihin ei ehkä tarvitsisi edes aina perustaa uusia virkoja, jos voitaisiin sopia siitä, että jotkut jo siellä työskentelevät henkilöt erikoistuisivat aikuiskasvatukseen. Esimerkiksi psykologeille aikuisten oppimiseen liittyvien ongelmien tutkiminen saattaisi tarjota mielenkiintoisen erikoistumisalueen. Samoin koulutussosiologeille aikuiskasvatus tarjoaa edelleen paljon tukittavaa, puhumattakaan kasvatustieteellisen peruskoulutuksen saaneille aikuisdidaktisista ongelmista kiinnostuneille. Kun katselee viime vuosina kasvatus- ja

yhteiskuntatieteellisillä laitoksilla valmistuneitten gradujen ja tutkimusten luetteloita, niin havaitsee, että aikuiskasvatukselliset aiheet ovat niissä jatkuvasti lisääntyneet. Aikuiskasvatus tarjoaakin mielenkiintoisen tutkimuskentän monen eri tieteenalan näkökulmasta. Tätä mielenkiinnon ja harrastuksen heräämistä olisi edelleen kannustettava. Alasta kiinnostuneille eri tieteenalojen edustajille olisi luotava mahdollisuudet jatkaa edelleen aloittamallaan tutkimussuunnalla. Aikuiskasvatuksen tutkimuksen kehittäminen tällä tavalla on tietysti sikäli hankalaa, että useimmista yliopistoista puuttuu alan asiantuntemus, mutta kokemusten karttuessa ja tieteellisen keskustelun laajetessa yliopistojen välillä tutkimuksen tasokin varmasti vahitellen kohoaa.

Kasvatustieteellisen tutkimuksen kehittäminen edellyttää Nummisen mukaan toisaalta yhteistyön parantamista kasvatustieteen ja muiden tieteenalojen — lähinnä yhteiskuntatieteiden kanssa sekä toisaalta ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Hän kysyy, onko ollut oikein organisoida kasvatustieteellinen tutkimus ja opetus omiksi pieniksi ja suppeiksi tiedekunnikseen ja osastokseen. Tähän on helppo vastata — ei ole. Ratkaisevaa ei niinkään ole koko, vaan se että näistä tiedekunnista on muodostunut tieteellisiä umpioita, joilla on vain vähän yhteyksiä yliopistojen muiden tiedekuntien ja laitosten kanssa. Lähinnä tällaista yhteistyötä tarvittaisiin juuri yhteiskuntatieteellisten tiedekuntien ja niiden laitosten välillä. Tämä eristäytyminen on ilmennyt kasvatustieteellisten tiedekuntien sisällä pikkupolitikointina ja tieteellisenä paikallaanpolkemisena. Niissä yliopistoissa ja korkeakouluissa, joissa suhteet muihin tiedelaitoksiin ovat olleet paremmat, ei tällaista kehitystä ole nähtävissä.

Kun tutkinnonuudistus toteutettiin, puhuttiin kauniisti tiedekuntien välisestä yhteistyöstä. Tutkinnonuudistuksen jopa todettiin vaativan tämän yhteistyön paranemista. Näin ei ole käynyt, vaan päinvastoin. Vaikka yhteistyö toimii sentään jollain lailla opetuksen järjestelyjen osalta, niin tutkimuksen osalta se on lähes täysin loppunut. Nykyisin tutkimusasioiden käsittely tapahtuu yleensä oman laitoksen ja tiedekunnan piirissä. Tämä on selvästi kaventanut ja latistanut tutkimusnäkökulmaa. Olisi todella aika avata ovia uusille ajatuksille ja todelliselle tieteelliselle ja tieteidenväliselle keskustelulle.

Mitä tulee yhteyksien avaamiseen yhteiskuntaan. — sen työelämään ja muuhun toimintaan — on todettava, että siinäkin on toki parantamisen varaa. Tämän yhteistyön kehittämisestä hyötyisi varmasti sekä alan opetus, tutkimus että käytännön toimintakin. Siinä on kuitenkin aina muistettava molempia eri osapuolien erityisintressit, tutkijoilla tieteen ja käytännön kouluttajilla käytännön kehittämiseen liittyvät tavoitteet. Nämä intressit eivät oikein ymmärrettyinä ole toisilleen vastakkaisia, mutta jos henkilöt eivät tunne toistensa työn merkitystä, niin ne voidaan kokea siten. Yhteisen kielen löytäminen on usein hankalaa, mutta sitä täytyy yrittää, sillä ongelmat alkavat olla sellaisia, että niiden ratkaisemisessa tarvitaan yhä enenevässä määrin myös tutkimusta.

Jukka Tuomisto